

**Д-Р ПЕТЪР БЕРОН – НАЧАЛО НА ПАРАДИГМАЛНИЯ
МОДЕЛ НА БЪЛГАРСКИЯ ЕНЦИКЛОПЕДИЗЪМ КАТО
ЧАСТ ОТ СВЕТОВНИЯ**

**(„Рибен буквар“ – „Панепистемия“ –
енциклопедика – екстериорика:**

Генериране на вторичнодокументален ресурс)

Александра Куманова

Университет по библиотекознание и информационни технологии

Резюме: Представена е синергията на: панепистемията (П. Берон), ретро-спективната библиографска Булгарика (Н. Михов), универсалната ретроспективна международна библиография (Т. Боров), библиографознанието като аванпост на библиотечно-информационната наука – практика – образование (Т. Боров), енциклопедиката (Н. Михов – Т. Боров – Н. Н. Николаев – М. Куманов) като историографски наблюдаема справочно-информационна картина на България, съотносима с когнитивните картини на страните от просветения свят.

Ключови думи: панепистемия, екстериорика, Булгарика, енциклопедика, хипертекст.

Въведение

Когнитивната справочно-информационна картина на универсалното енциклопедично движение на планетата, вкоренена в световната универсална библиография, е плод на диадата: 1) *енциклопедика* (лат.: *encyclopaedia* – международен научен библиографски термин за справочно-енциклопедичната литература като образователен комплекс); 2) *екстериорика* (лат.: *exteriorica* – аналогичен термин) или *патриотика* (лат.: *patriotica*) на една страна (за България – *Булгарика* – лат.: *Bulgarica*: появяващата се в чужбина литература за България).

Онтологията на двуединството е във формирането на *хипертекст* (гр.: *hyper* – свръх; лат.: *hypertext*), чиято екзистенция са *хиперпрепратките*, по които от един аспект на информацията се преминава към друг. *Класически – традиционни* – образци на хипертекст са *Св. Писания: Св. Авеста, Св. Упанишади, Св. Библия, Св. Коран*, в чиито хиперпрепратки са *скрити* връзки за това *къде още* е казано по *съответния* въпрос. В научните трудове по *енциклопедика* и *екстериорика* хиперпрепратките са образователен и изследователски компас, създаван от виртуозни учени – енциклопедисти, по който поколенията разкриват познанието като *клъстер* – букв.: грозд (англ.: *cluster*) – *хиперструктура* на *геоцалтплана*, фиксиращ *системологичния дух* на културата. Съвременен *e-образ* на хипертекст е *интернет*, в който с едно

кликване се установява *ветрилото* от пресечни точки на разработените в информационно-търсещата му система *лингвистични семи – препратки* във вид на контаминиращи линкове, които отвеждат към релевантен/пертинентен контент.

Методология на изследването

Хронотоп. Ако не смятаме рецепцията на византийския модел на християнството по нашите земи в *енциклопедизма* през втората половина на IX век – *старобългарския* антологичен „*Симеонов сборник*“ (IX – X век), заемащ междинно по хронология място между написаните на *гръцки* (VI – IX век) и *латински* енциклопедии (XIII – XV век), през периода от първата четвърт на XIX век докъм началото на последната четвърт на *това* столетие се разгръща *панепистемичното* (букв.: всенаучно) дело в трудовете на д-р Петър Берон, създадени в лоното на триумфиращия енциклопедизъм по земното кълбо (XIX век).

Парадигмалност. Цяла епоха в когнитологията бележи енциклопедизмът на Петър Берон – **КЛАСИЧЕСКАТА синтагма на отраслова диференциация, характерна за етапа на наваксването на историческото ни изоставане, в която философско-информационната картина на света е индуктивна систематика на научно-приложни сфери.** НЕКЛАСИЧЕСКАТА синтагма на универсалната интердисциплинарна хуманитарна синергия, свързана с ерата на планетарната информатизация – с *дедуктивно мислене*, базирано от *световната универсална библиография*, влиза в нашите земи чрез безаналоговия научен подвиг на библиографа – ерудит, първия български енциклопедист на XX век, системолога с необичайно широка обща култура акад. Никола Михов.

*Всички съкращения, въведени в настоящия текст, са в съответствие с възприетите регламентираны в националната библиография на България относно български и чуждестранни информационни реалити, което е направено във връзка със **справочно-енциклопедичния характер на изложението.***

Резултати

Д-р Петър Хаджи Берович – Берон (1799, Котел – 21.03.1871, Крайова – Румъния) е български лекар – енциклопедист, стопански и просветен деец, дарител на българските училища в Котел, Елена, Шумен, Сливен... Учи в Котел в килийното училище на Стойко Владиславов (св. епископ Софроний Врачански) и в гръцко училище в Букурещ при Константин Вардалах. Учителства в Брашов (1821 – 25). Учи философия в Хайделберг, завършва медицина в Мюнхен (1826 – 31) и защитава докторат (на *лат. ез.*, 1831). Работи като лекар в Крайова (1832 – 41). От 1842 г. пребивава с пре-

късвания в Париж, където учи и активно работи в Сорбоната – **la Sorbonne**, предизвиквайки възторг със своя гений. След 1843 г. се отдава изцяло на научна дейност.

В познанието на ХІХ век педагогът – философ и естественик, влиза като автор на „**Буквар с различни поучения**“ или „**Рибен буквар**“ (Брашов, 1824) – първия новобългарски учебник, съставен по модела на гръцкия „**Еклогар**“ (Виена, 1804) на Димитриос Дарварис (Dimitrios Darvaris, 1757 – 1823). *Трудът* се състои от предисл., 8 разд., обръщение към читателя и прил. от 12 рис. на животни. Названието му идва от изображението на кит в края на книгата, с което тя става популярна: претърпява 6 прижизнени изд. (2. Букурещ, 1841; 3. Ibid., 1846; 4. Ibid., 1847; 5. Цариград, 1856; 6. Ibid., 1862). Авторът получава най-високо признание и уважение и у нас, и по света. Панагюрският възрожденец Петър Карапетров (1845 – 1903) свидетелства за буквара: „*които го изучвали от кора до кора, минавали вече за учени*“.

П. Б. владее *девет езика* и живее – освен в Париж – и в Берлин, Лондон, Виена, Прага и Атина. Като учен – енциклопедист се откроява със своя знаменит и главен, но по-малко известен в България труд, написан на *фр.* – „**Панепистемия**“ (10 немом. т.: 8 осн. ном. и 2 доп. немом. към 7 т., отпеч. в Париж в 3 *фр.* изд-ва: 1. тт. 1-4 – „Малет-Башьолие“ (Mallet-Bachelier), специализ. по прир.-мат. науч. лит. (1790 – 1864); 2. тт. 5-7 с 2 доп. към 7 т. – наследникът на „Мал.-Башьол.“ – „Готие-Вилар“ (Gauthier-Villars), профилир. за науч. лит. (1864 – 1971); 3. т. 8 – самост. дъщерно изд-во на „Гот.-Вил.“ – на *фр.* търговец и издател Т. Хазифило (T. Hazzifilo) [1].

Енциклопедичната архитектура обхваща всички области на знанието – *естествените и хуманитарните науки*: физика, медицина, философия, педагогика, астрономия, география (общо загл.: *Панепистемия или свод на физ., ест., метафиз. и духовни науки...*; Т. 1. *Физ. опростена с откритието на причината за движението...: Електростатика*; Т. 2. *Светлинният поток ...: Фотостатика*; Т. 3.: *Термостатика*; Т. 4.: *Баростатика, ехостатика, физикофизиология*; Т. 5. *Небесна физика...*; Т. 6. ... *Планетарната система*; Т. 7. ... *Произход на Земята и човека*; 1. Доп. към Т. 7. *Произход на уник. човешка двойка (Божествен съюз), разсейване на потомците ...*; 2. Доп. към Т. 7. *Откъс от „Небесната физика“, съдържа състояните на Земята и на човека преди и след Потоп*; Т. 8. *Превръщането на водата в минерали: ... „Физикохимия“...*). На перото на П. Б. принадлежат и съчинения, написани на *гр., лат., фр.* и *нем. ез.* Най-обемистата част от тях е излязла на *фр.* и представлява принос в научното познание. Такива са двата енциклопедични атласа по картографиране на универсалното познание – „*Космобиографичен атлас*“ – „*Atlas cosmobiographique*“ (Paris, 1859) и „*Метеорологичен атлас*“ – „*Atlas météorologique*“ (Paris, 1860).

Изводи/Дискусия

1. **Акад. Никола Василев Михов** (6.03.1877, Габрово – 5.04.1962, С.) – библиограф – енциклопедист в областта на екстериориката (Булгарика) по история, икономика и статистика – тръгва по стъпките на П. Б. Ученият е действителен член на Бълг. акад. на науките (БАН) (1947). Роден е в семейството на свещеника Васил Михов (1842 – 1895) – дългогодишен учител в Априловската гимназия. Учи в Женева и се дипломира с докторат по статистика в Брюксел (1900). Поддиректор е на Нар. библ. (1908) – *днес*: Нац. библ. „Св. св. Кирил и Методий“ (НБКМ). В продължение на 12 г. работи в библиотеките на Мюнхен, Берлин, Брюксел, Виена, Париж, Лондон, Марсилия, Женева. Владеенето на *няколко езика*, самодисциплината и изключителното му трудолюбие му дават възможност да прегледа ок. 80 000 тт. книги, справочници, периодични издания и да опише ок. 15 000 от тях. Полага началото на *научна школа*, преподавайки във Висш. финанс.-стоп. инст. в Свищов (1938 – 57), Соф. унив. „Св. Климент Охридски“ (СУ, 1940 – 41) и като директор на Библ. на БАН (1945 – 46) – *днес*: Центр. библ. на БАН. Н. М. олицетворява библиографията у нас като основоположник на *научното ѝ изграждане и изследване* с определени *обект и метод* на проучване в съответствие със *световната парадигма на познание*. Фундаментални са първопроходните му трудове за България, Балканския полуостров и Европа – *първата екстериорна бълг. библиогр. на библиогр.*

Много преди началото на информ. бум ученият създава в 5 обемни библиогр.-енциклопед. поредици в общо 17 огромни тт. *Петокнижието на ретроспект. библиогр. Булгарика*: 1. *Библиографски източници за историята на Турция и България = Sources bibliographiques sur l'histoire de la Turquie et de la Bulgarie*: [Т. 1]-4 (С.: БАН, 1914–34); 2. *Населението на Турция и България през XVIII и XIX в.: Библиогр.-статист. изследв. = La population de la Turquie et de la Bulgarie au XVIII-e et XIX-e s.: recherch. bibliogr.-statist.*: [Т. 1]-4 (С.: БАН, 1915-35); 3. *La Bulgarie et son peuple d'après les témoignages étrangers (Extraits des publicat. fr.)*: 1- (Lausanne: Libr. centr. des Nat., 1918-); *Bulgarien und die Bulgaren im Urteil des Auslandes (Werke in Deutsch. Sprache)*: [2: Pt] 1-2 (Lausanne; S., 1929)]; 4. *Bibliographie des articles de périodiques allemands, anglais, français et italiens sur la Turquie et la Bulgarie* (S.: Imprim. de la Cour, 1938)]; 5. *Contribution à l'histoire du commerce bulgare: docum. office. et rapp. consul.*: Vol. 5 [6] 1-5 [+ 1] (Svichtov: Ecole d'Hautes étud. commerc. D. A. Tzenov, 1941-53; [Vol.] 6. *Auteurs français, allemands et anglais, 1664-1911* (С.: БАН, 1971). *Петокнижието* е грандиозен *полилингвен* хипертекст на Булгарика, който отваря *пътя*: на *универс. ретросп. межд. библиогр. на България* – „*Пътя към книгите*“ (С.: ББИ, 1942), на своя ученик – последния български енциклопедист на ХХ век, създателя на знаменития и с непреходна слава Български библиографски инс-

титут (ББИ, 1941 – 63) проф. Тодор Боров; на *текущата* библиографска *Булгарика* (1964 –) (трагично спряла да излиза през 2005 г. и възраждана в наши дни); на *библиографознанието*, съединяващо в единство *историята, теорията, практиката и организацията на библиографската дейност*; и на *енциклопедиката*.

2. Проф. Тодор Боров (псевд. на Тодор Цветанов Тодоров, 30.01.1901, Лом – 27.05.1993, С.) е роден в семейство с богати културни традиции. Баща му Цветан Тодоров е магистър по фармация, завършил в Австрия. Т. Б. завършва Втора мъжка гимназия в С., а след това – славянска филолог. в СУ. Като студент – библиотекар е в непосредствена близост с професорите М. Арnaudов, И. Шишманов, Б. Пенев, д-р К. Кръстев и А. Балабанов. През 1924 – 27 специализира *история, библиография и журналистика* в Хумболтовия унив. в Берлин. Библиотекар-пазител е на Библ. на СУ (1929 – 31) и шеф-уредник на Библ. при Бълг. земед. и кооперат. банка (1931 – 44). Организатор и директор е на ББИ, Нар. библ. в С. (1944 – 49) – *днес*: НБКМ. От 1943 е доц., проф. и рък. на кат. „Библиотекозн. и библиогр.“ при СУ (1952 – 69). Неговите визионерски тр. са гръбнакът на енциклопедиката в България: „*Книги, библиотеки, библиография*“ (1941) и пътеводителят по световна универсална библиография „*Пътя към книгите: Увод в библиогр.*“ (1942). Ръководи капит. библиогр. справочници „*Български книгопис*“ (С., 1929 –), „*Български периодичен печат*“ (С., 1844 – 69) и „*Български книги 1878 – 1944*“ (С., 1978 – 2012); ред. съч. на Елин Пелин (5 т. С., 1949), Х. Смирненски (4 т. С., 1958 – 60) и А. Балабанов (С., 1973), както и период. изд. в. „*Развигор*“ (С., 1921 – 27), първ. библиогр. сп. „*Българска книга*“ (С., 1930) и емблематичния и без аналог у нас „*Годишник на ББИ*“ (*Год. ББИ*: 9 т. С., 1948 – 63), който има културолог. паралели със съвр. библиогр. и историогр. период. изд. по *семиотика*: 1) *Труды по знаковым системам: учен. зап. Тартуск. гос. унив.* / ред. кол. Ю. М. Лотман – отв. ред. (1964 – 92)... [и др.]. – 1 (1964) – 25 (1992). Тарту, 1964 – 92. 25 вып.; 2) *Semiotica: Journ. of the Int. Assoc. for Semiot. Stud.* = *Semiotica: rev. de l'Assoc. Int. de Sémiot.* / ред. кол.: Т. А. Sebeok – гл. ред. (1969 – 2000). Vol. 1. Issue 1 (1969) – 132 (2000). La Haye, The Hague: De Gruyter Mouton, 1969 – 2000. 132 т., 528 бр.; 3) *Versus: quad. di stud. semiot.* / direct. U. Eco. 1 (1971) – . Bologna: Bompiani, 1971 – . 122 т.).

В изключително неблагоприятни условия Т. Б. изгражда *модела на нац. библиогр. на България като част от световната универсална*. Издига бълг. библиогр. и нац. библ. на европейско и световно ниво. Основите за широкомащабното културно начинание са поставени още преди края на Втората световна война със създаването на ББИ през 1941. Т. Б. успява да изгради единствената бълг. институция, която остава извън влиянието на екстремните полит. сили. Нейни членове са изтъкнатите учени: А. Теодо-

ров-Балан, Н. М., А. Балабанов, Елин Пелин, Н. Лилиев, С. Радев, И. Дуйчев, Х. Вакарелски, И. Велков, Г. Кацаров, Н. Трайков, М. Димчевска, П. Динеков, Х. Тренков... ББИ пристъпва към изработване на *репертоарите на бълг. кн. и бълг. период. печ.* Институтът поставя началото на *тек. нац. библиогр.* с редовна период. и информ. интервал, *науч. межд. книгообмен.* Изработват се *метод. помагала за библиотекарите – за описание на кн. и други кн. и некн. материали.* ББИ отговаря за *депозита*, започва *аналит. разработка на период. печ.*; изработва *сводни ретроспект. библи. каталози и библигр...* Това създава много противници и на ББИ, и на Т. Б., които прикриват зад идеологемата завист. ББИ е закрит. Но кадрите на ББИ работят дълги години в различни библиотечни и културни институции...

3. **Д-р Николай Николаев Николаев** (22.09.1912, С. – 19.06.1975, С.) – библиограф – историк на библиографията и енциклопедист, полиглот, преводач. Завършва Първа мъжка класическа гимназия в С. (1930), право – в СУ (1935), и финанси с докторат по философия – в Германия в Deutsche Akademische Austauschdienst E. V. (1939). Владее *фр., нем., англ., исп., рус. и укр. ез.* Ст. ас. е в ББИ (1945 – 58), където работи върху *библиогр. на библиогр.* и поддържа рубр. „Културна хроника“, „България пред чужденците“, „Преглед на чуждестранния печат“ и „Вести от чужбина“ на *Год. ББИ*. Ред.-библиогр. е в сл. „**Българска енциклопедия**“ при БАН (1958 – 72), където взема ключово участие в създаването на „**Кратка българска енциклопедия**“ (5 т. С., 1963 – 69) и „**Българска енциклопедия А-Я**“ (С., 1974). Библиографът – учен е авт. на приносните с огромна еврис. и науч. справ.-енциклопед. стойност историогр. тр.: „**Български книгопис**“ на **К. Иречек**“ (*Год. ББИ, т. 4, 1954*), „**Към историята на българската библиография преди Освобождението**“ (*Изв. НБКМ и Библ. при СУ за 1959, т. 1 (7), 1961*). Прев. емблемат. кн. „*Мисия на библиотекаря*“ на Хосе Ортега-и-Гасет (С., 1948).

4. **Проф. Милен Куманов** (13.02.1942, с. Пищигово, Пазардж. обл. – 22.11.2021, С.) е историк – енциклопедист, библиограф, архивист, биограф и филантроп. Придобива гимназиално образование в Пазарджик (1960), като особено влияние върху формирането на личността му оказва духовният му наставник – неговият кръстник Николай Лвович Самохин (1880, Рус. имп. – 1965, С.) – граф, офицер, галиполиец, който е в България от 1921 и от 1947 до 1960 е свещенослужител в селото – о. Николай, който на смъртния си одър му завещава да продължи образованието си при ерудита – полиглот Владимир Дмитриевич Пришляк (13.02.1888, Киев – 13.05.1985, С.) – преподавател по *древногр. и лат.* в Духовн. акад. в С., в семейството на когото М. К. среща бъдещата си съпруга А. К. (13.02.1956, С. –). Следва в СУ (1960 – 65) по широк хуманит. профил – ист., бълг. ез. и лит.; библиоте-

козн., библиогр., книгозн. и архивистика; изучава *фр.* (на който общува от малък с о. Николай), *нем.*, *англ.*, *ср.*, *пол.*, *чеш.*, *рум.*, *ит. ез.*). Негови учители са: библиогр. – енциклопед. със световна известност и лит. критик Т. Б.; ист. акад. Д. Ангелов, акад. Д. Косев, акад. Н. Тодоров, акад. В. Гюзелев, акад. Х. Христов, проф. Т. Влахов; журналистът акад. В. Топенчаров; спец. по бълг. ез. и лит. проф. Ж. Авджиев; езиковед. проф. С. Стоянов; преподавател по политик. проф. Я. Атанасов; познавачите на *лат.* – З. Попова, и *рус. ез.* – Л. Дончева. Определяйки нагласата си към научноизслед. работа, М. К. избира за тема на дипл. си работа „Професор В. Н. Златарски като историк на Първата българска държава“ (науч. рък.: проф. П. Х. Петров; рец.: акад. – *тогава*: ас. В. Гюзелев) (1965), която до днес се оценява като първия и единствен биобиблиогр. и историогр. принос по темата. За особено високото ниво на тр. съдействат работата му с личн. архив на В. З. и близкото му общуване с издирената от него дъщеря на В. З. – Креса Златарска.

През 1965 – 67 е назначен за библиогр. в Окр. библиотек. „Г. Кирков“ в Сливен (*днес*: Рег. библиотек. „Сава Доброплодни“), където завежда и справ.-библиогр. отд., и междубиблиотек. заемна сл., отговаряйки за удовлетворяването с науч. лит. на повишеното ниво на търсене на специализ. изд. от осн. чит. контингент на библиотек. – лекарите от Воен.-мед. болница (щаба на Трета армия): системно изписва мед. науч. лит. от Франция, Великобритания, Германия, Италия, Белгия и други страни на модерния свят. От 19.11.1966 е инспект. в отд. „Култура“ на Окр. нар. съвет в Сливен, където, като отговорен за библиотек., музеите и паметниците на културата, участва в създаването на Муз. у-ще в Котел и е сред инициаторите и организаторите на лит. празник „Сливенски огньове“. Още през 1965 кандидатства за докторантура (*тогава*: аспирантура) по архивистика за специализ. в Русия (*тогава*: Съв. съюз), но конкурсът се проваля по администр. причини. През 1966 Сливенският окр. нар. съв. (отд. „Култура“) възпрепятства участието му в конкурс за докторантура, за да го задържи. През 1967 кандидатства за две докторанти и печели конкурса и за двете (между петима кандидати е номиниран на първо място), и е определен за докторант по нова българска история в Инст. за ист. (ИИ – *днес*: Инст. за ист. изследв.) при БАН с тема на дис. тр.: „Балканската политика на първото сговористко правителство на България (1923 – 1926 г.)“ (науч. рък.: ст.н.с. Е. Диловска; рец.: проф. В. Божинов и ст.н.с. Я. Йоцов). Още преди защитата – на 9.06.1971 – е назначен за науч. сътр. в ИИ при БАН – секц. „Нова бълг. ист.“. Оформят се основните му научни интереси – системн. кръг от вкоренените във Възраждането и цялостния ист.-култ. процес на страната проблеми на следосвобожд. България: полит. партии, външн. полит., нац. въпрос. В продълж. на 14 г. е науч. секр. на цит. секц. (рък. – проф. В. Божинов). През 1972 – 74 е

и ас. по нова ист. в Мед. акад., където е поканен за рък. на кат. по нова ист., но отказва поста, избирайки отново научноизслед. поприще. Междувременно е поканен и за науч. сътр. в Инст. по воен. ист. към Ген. щаб на Бълг. нар. армия, но също отказва, давайки предпочитание отново на научноизслед. си работа в ИИ при БАН, където през 1981 е избран за ст.н.с. II степен (доц.), и оттогава е титулуван от колегите си „професор“.

М. К. е автор на 222 справ.-енциклопед. изд. (212 прижизнени и 9 посмъртни; 2 Festschrift кн. са публ. за него. Негови изд. са: „*Кратък исторически справочник на България*“ (Т. I. С., 1980); „*Политическите партии, организации и движения в България и техните лидери 1879 – 1949*“ (С., 1991; Ново изд. С., 1999; 2 осн. прераб. и доп. изд. С., 2007); „*Македония*“ (С., 1993); „*Историческа енциклопедия „България“*“ (С., 2003); „*История на България: Е-енциклопед.*“ (С., 2003) [CD-ROM]; „*Трето българско царство 1879 – 1946: ист. енциклопед.*“ (В. Търново, 2003); „*България: Хроника на ХХ в.: ист., полит., икон., култ., дипломац. спорт*“ (С., 2004); „*Първа българска република 1946 – 1991*“ (С., 2010); „*Кооперативното движение в България: Енциклопед. А-Я*“ (Т. I. С., 2012); „*България в Първата световна война 1914 – 1918: Кратка ист. енциклопед.*“ (Силистра, 2015); „*Дипломатическа енциклопедия България*“ (С., 2015); „*България във Втората световна война 1941 – 1945: Кратка ист. енциклопед.*“ (2 т. В. Търново, 2019); „*Православието в България: Кратка ист. енциклопед.*“ (С., 2023) (на с. 1417 – 1486: 12 изд. на биобиблиогр. на М. К. / А. К.: 289 ном. моногр. тр. – на бълг., рус. и англ. ез.). Органична част от този комплекс са създ. от М. К. краеведски енциклопед.: „*Енциклопедия Пазарджик и Пазарджикска община*“ (Пазарджик, 2011); „*Шуменска област: Енциклопед.*“ (С., 2011). Изд., на които М. К. е науч. консулт., са цяло море: „*Дипломатическа енциклопедия*“ (4 т.: С., Т. 1 – 2. 2014; Т. 3. 2016; Т. 4. 2018; Ново доп. изд.)... Филантроп по природа, М. К. кани за свои съавт. въввлечените от него в разгърналото се под началото му *нац. енциклопед. движение по белите полета на системното справ.-информ. когнитивно осигуряване на библ., архивите и музеите...*

Заклучение

Панепистемията (П. Берон), *ретроспективната библиографска Булгарика* (Н. Михов), *универсалната ретроспективна международна библиография на България* (Т. Боров), *библиографознанието* като аванпост на библиотечно-информационната наука – практика – образование (Т. Боров), *енциклопедиката* (Н. Михов – Т. Боров – Н. Н. Николаев – М. Куманов) са *modus vivendi* на *историографски* наблюдаемата философска справочно-информационна научна картина на България като *съотносима с когнитивните картини на страните от просветения свят и негов компонент.*

References/Литература

1. **Béron, Pierre.** Panépistème: T. [10 nonenum.] 1-8 [num. + 2 nonenum. suppl. to T. 7]. Paris: Mallet-Bachelier; Gauthier-Villars; T. Hazzifilo, 1861 – 1868.
T. 1: Physique simplifiée par la découverte de l'origine du mouvement et de l'affinité: Électrostatique. P.: Mallet-Bachelier, 1861. 820 p.
T. 2: Physique simplifiée par la découverte de l'origine du mouvement et de l'affinité: Photostatique. P.: Mallet-Bachelier, 1862. 836 p.
T. 3: Physique simplifiée par la découverte de l'origine du mouvement et de l'affinité: Thermostatique. P.: Mallet-Bachelier, 1863. 948 p.
T. 4: Physique simplifiée par la découverte de l'origine du mouvement et de l'affinité: Barostatique, échostatique, physico physiologie. P.: Mallet-Bachelier, 1864. 908 p.
T. 5: Physique céleste. T. 1: Le système du monde. P.: Gauthier-Villars, 1866. 864 p.
T. 6: Physique céleste. T. 2: Le système planétaire. P.: Gauthier-Villars, 1867. 924 p.
T. 7: Physique céleste. T. 3: L'origine de la terre et de l'homme. P.: Gauthier-Villars, 1867. 912 p.
[1. nonenum. suppl. to T. 7] Origine de l'unique Couple humain, dispersion de ses descendants: coordonnées et mises en ordre chronologique d'après la loi physique dans la „Physique celeste“. P.: Gauthier-Villars, 1867. 76 p.
[2. nonenum. suppl. to T. 7] Extrait de la Physique céleste, contenant l'état de la terre et de l'homme avant et après le deluge. P.: Gauthier-Villars, 1867. 76 p.
T. 8: Transformation de l'eau en minerais: aperçu général des détails exposés dans la „Physico-chimie“ dont cet ouvrage est le prospectus, avec invitation aux chimistes. P.: T. Hazzifilo, 1868. 334 p.

За автора

Александра Куманова е библиограф, библиографовед, философ, когнитолог. Доктор на педагогическите науки. Професор по научната специалност „Теория на научната информация“ в Университета по библиотекознание и информационни технологии (УниБИТ). Действителен член на Международната академия по информатизация при ООН.

За контакт с автора: a.kumanova@unibit.bg

**DR. PETAR BERON – AN OUTSET OF THE PARADIGMATIC MODEL
OF THE BULGARIAN ENCYCLOPAEDISM AS A PART
OF THE UNIVERSAL ONE**

*(Fish Primer – Panepistemie – encyclopaedics – exteritoriorics:
Generating of secondary-documental resource)*

Alexandra Kumanova

University of Library Studies and Information Technologies

Abstract: It is presented the synergy of: *panepistimia* (P. Beron), retrospective bibliographic *Bulgarica* (N. Mihov), universal retrospective international bibliography (T. Borov), bibliographic science as a fore post of the library and information science – practice – training (T. Borov), *encyclopaedica* (N. Mihov – T. Borov – N. N. Nikolaev – M. Kumanov) as historically observed reference–information image of Bulgaria, correlated to the cognitive images of the enlightened world.

Keywords: panepistimia, exteriorica, *Bulgarica*, *encyclopaedica*, hypertext.

About the Author

Alexandra Kumanova is bibliographer, philosopher, cognitologist. Doctor of pedagogical sciences (DSc). Professor of theory of scientific information at the University of Library Studies and Information Technologies in Sofia, Bulgaria. Full member of the International Informatization Academy at UN.

To contact the Author: a.kumanova@unibit.bg